

Seat No. : _____

TU-103

M.A. Sem.-I

May-2013

Sanskrit-405

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

૧. (ક) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે સૂત્રો સમજાવો : ૭
- (૧) નદીભિશ્ચ ॥ ૨-૧-૨૦
- (૨) દ્વિતીયા શ્રિતાતીતપતિતગતાત્યસ્તપ્રાપ્તાપન્નૈઃ ॥ ૨-૧-૨૪
- (૩) વિશેષણં વિશેષ્યેણ બહુલમ્ ॥ ૨-૧-૫૭
- (૪) અનેકમન્યપદાર્થે ॥ ૨-૨-૨૪
- (ખ) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે પ્રશ્નોના જવાબ લખો : ૭
- (૧) વૃત્ત્યર્થાવબોધકં વાક્યં વિગ્રહઃ । સ ચ લૌકિકોઽલૌકિકશ્ચેતિ દ્વિધા ।
- (૨) ‘અક્ષણા કાણઃ’ । પ્રયોગમાં સમાસ કેમ થતો નથી ?
- (૩) કૃદ્ગ્રહણે ગતિકારકપૂર્વસ્યાપિ ગ્રહણમ્ ।
- (૪) સમાહારે દ્વિગુર્દ્વન્દ્વશ્ચ નપુંસકં સ્યાત્ ।
૨. (ક) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે સમાસોની રૂપસિદ્ધિ પ્રક્રિયા સમજાવો. ૮
- (૧) ભૂતપૂર્વઃ
- (૨) કૃષ્ણશ્રિતઃ
- (૩) નીલોત્પલમ્
- (૪) પિતરૌ
- (ખ) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે પ્રશ્નોના જવાબ લખો : ૬
- (૧) પ્રાયેનોત્તરપદાર્થપ્રધાનસ્તત્પુરુષસ્તૃતીયઃ । ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.
- (૨) યથા અવ્યયના વિવિધ અર્થ ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
- (૩) નજોઽસ્ત્યર્થાનાં વાચ્યો વા ચોત્તરપદલોપઃ । – સમજાવો.
૩. (ક) નીચેના સમાસોના અર્થ જણાવો અને તેમાં રહેલ સમાસનું નામ જણાવો : ૭
- (૧) પ્રજાપતિઃ (૫) રાજપુરુષઃ
- (૨) ઉપકૃષ્ણમ્ (૬) અક્ષશૌણ્ડઃ
- (૩) નિર્મક્ષિકમ્ (૭) રામલક્ષ્મણૌ
- (૪) કૃષ્ણશ્રિતઃ

(ખ) નીચેના સમાસોનો લૌકિક વિગ્રહ કરીને સમાસનું નામ જણાવો : ૭

(૧) કૂપપતિત:	(૫) કણ્ઠકાલ:
(૨) શઙ્કુલાખણ્ડ:	(૬) રૂપવદ્ભાર્ય:
(૩) યૂપદાઘ	(૭) અનુરૂપમ્
(૪) કુક્કુટમયૂર્યો	

૪. (ક) નીચેના સમાસોનો વાક્યમાં પ્રયોગ કરો : ૭

(૧) કર્મફલહેતુ:	(૫) વિકૃતાનન:
(૨) નારાયણસ્મરણહીન:	(૬) ચોરભયમ્
(૩) દિનાન્તે	(૭) વિનાશકાલ:
(૪) સ્થાનભ્રષ્ટા:	

(ખ) નીચેના સમાસોમાં કયું પદ પ્રધાન છે તે જણાવો : ૭

(૧) યથાશક્તિ	(૫) રાજપુરુષ:
(૨) પઞ્ચગઙ્ગમ્	(૬) પ્રાપ્તોદક:
(૩) હરિત્રાત:	(૭) શિવકેશવૌ
(૪) ભૂતબલિ:	

૫. નીચેના પ્રશ્નોનાં જવાબ આપો : ૧૪

- (૧) અવ્યયીભાવ સમાસમાં કયા પદનું પ્રાધાન્ય હોય છે ?
- (૨) 'ભાર્યા રાજ્ઞઃ પુરુષો દેવદત્તસ્ય ।' વાક્યમાં રાજ્ઞઃ અને પુરુષઃ એ બે પદો વચ્ચે સમાસ કેમ નથી થતો ?
- (૩) જગતઃ પિતરૌ વન્દે । વાક્યમાં રહેલ સામાસિક પદને ઓળખાવો.
- (૪) ઉપસર્જનમ્ પૂર્વમ્ । સૂત્રનો અર્થ સમજાવો.
- (૫) સહરિ માં કયો સમાસ છે ?
- (૬) શઙ્કુલાખણ્ડઃ અને ધાન્યાર્થઃ સમાસમાં રહેલી સમાનતા જણાવો.
- (૭) ગોહિતમ્ અને ગોસુખમ્ સમાસમાં રહેલી સમાનતા જણાવો.
- (૮) પ્રાવૃટ્શરદૌ માં કયો સમાસ છે ?
- (૯) સમાસની પ્રાતિપદિક સંજ્ઞા કરનારું સૂત્ર જણાવો.
- (૧૦) પરવલ્લિહંગં દ્વન્દ્વતત્પુરુષયો । સૂત્રનો અર્થ સમજાવો.
- (૧૧) ભોજનાન્તે પિબેત્ તક્રમ્ । વાક્યમાં રહેલ સામાસિક પદને ઓળખાવો.
- (૧૨) જગત્પ્રસિદ્ધઃ અને વિશ્વપ્રસિદ્ધઃ સમાસમાં રહેલી સમાનતા જણાવો.
- (૧૩) રામલક્ષ્મણૌ સમાસનો લૌકિક વિગ્રહ કરો.
- (૧૪) કૃષ્યસ સમીપમ્ । સામાસિક પદ રચો.